

Gabrijela Š e b a n

ISKUSTVO RESTAURATORSKOG ZAVODA HRVATSKE U
PROJEKTIRANJU MUZEJSKIH PROSTORA

Pred Restauratorski zavod Hrvatske bio je nekoliko puta postavljen zadatak revitalizacije objekata spomeničke vrijednosti na način da se u njih unese nova namjena-muzejsko izložbenje eksponata. U nekim slučajevima, na žalost, nije se išlo u realizaciju zamišljene koncepcije, no kod nekih objekata započelo se s izvedbom prema projektima iako radovi nisu privedeni kraju. Glavni razlog tome je uglavnom financijske naravi. Znemo da je oživljavanje često godinama napuštenog spomenika kompleksan problem i da zahtijeva znatna sredstva. U to su uključeni gotovo uvijek građevinski zahvati na sanaciji objekta sve do unutarnjeg uređenja s potrebnim instalacijama za osiguranje izložbenih predmeta, osiguranje uvjeta mikroklimе i svih ostalih uvjeta koje traži određena funkcija.

U ovom kratkom osvrtu na iskustvo Restauratorskog zavoda Hrvatske spomenut ću jedan primjer iz naše prakse. To je vrlo vrijedan srenjovjekovni objekt iz 16. stoljeća u Starom gradu Ozlju-Palas Nikole Zrinjskog koji je za kasnijih vlasnika u 18. st. služio kao hram te se od tada naziva "Žitnica". U cijelom kompleksu Starog grada koji je smješten na klisuri nad rijekom Kupom, ovaj objekt ima posebnu vrijednost jer je od vremena nastanka tj. od 1556. godine što je uklesane nad ulaznim vratima, vrlo malo naknadno mijenjan a i te promjene uglavnom u unutrašnjosti osobite su povijesne zanimljivosti. Ako uz ovo napomenemo da se u objektu nalaze zidne slike, glagoljski i latinski grafiti, možemo konstatirati da je to jedna od rijetkih zgrada u sastavu gradova sjeverozapadne Hrvatske koja autentično pokazuje prostornost, stil i način stanovanja kod nas u 16. i 17. stoljeću.

Godine 1969. zaključeno je da se ovaj napušteni objekt osposobi za muzejsku namjenu.

Činjenica da je ovaj objekt zaista bio Palas obitelji Zrinjski, što se potvrdilo istraživanjem samog objekta, pomogla je u razrađivanju ideje o prezentaciji izložaka koji bi morali biti koliko je to moguće, vezani uz vrijeme kad je objekt služio kao Palas. S obzirom na to da su brojne dragocjenosti nestale nakon smaknuća Petra Zrinjskog, a one bi bile najadekvatniji izložci u ovom objektu, grupa suradnika što je razrađivala projekt, smatrala je da svakako treba prezentirati sve izvorne elemente arhitekture čime bi građevni detalji, zidne slike, latinski i glagoljski grafiti te objekt u cjelini u svojoj prostornoj jednostavnosti bili i sami muzejski eksponat.

Žitnica je jednokatni objekt pravokutnog tlocrta veličine cca 12x18 m smješten na vanjskom rubu gradskog bedema. Gotička vrata s natpisom nalaze se na katu južnog pročelja kojem se prilazilo vanjskim stubištem. Na istom su pročelju i vrata u prizemlje objekta. Ono se sastoji od ulaznog prostora i dvije prostorije koje su služile za stanovanje, jedne kao spavaonica a druga za dnevni boravak. Na zidovima obiju prostorija spomenute su zidne slike i natpisi. Tu su i tragovi kamine čije smo kamene elemente našli prilikom arheološkog istraživanja objekta. Kat je služio za svečane zgode te osim ulaznog prostora ima i reprezentativnu dvoranu. Sam raspored prostorija i postojeći otvori vrata omogućuju nesmetani kružni obilazak i razgledavanje eksponata.

Ulaz u muzej predviđen je na katu. U ulaznom prostoru posjetilac očekuje osnovno upoznavanje s objektom, njegovom poviješću što je prezentirano fotografijama, maketama razvoja grada te arheološkim nalazima iz objekta i grada Ozlja. Iz ulaznog prostora prelazi se u dvoranu. Tu je izloženo hladno i vatreno oružje, zatim karta posjeda vlasnika te gospodarski alati i manji predmeti za svakodnevnu upotrebu. U zidovima dvorane nađene su zidne niše koje bi se iskoristile za smještaj manjih dragocjenih predmeta.

U prizemlju, koje je služilo za stanovanje pa su na zidovima lijepe zidne slike, glagoljski i latinski grafiti, predviđa se prezentacija tih zidnih ploha kao i ostataka kamine i kamenih elemenata prozora i prozorskih niša.

Objekt ima djelomično podrum i taj prostor služio je u gospodarstvene svrhe te kao spremište vina. Još i danas vidljivi su tragovi proširivanja kamenih dovratnike radi unošenja bačvi. U toj podrumskoj prostoriji predviđa se mala etnografska zbirka i smještaj sanitarija.

Prije no što je Restauratorski zavod Hrvatske otpočeo obradu objekta, Žitnici je obnovljena krovna konstrukcija i stropni grednici (rad Konzervatorskog zavoda u Zagrebu).

Prema našem projektu trebalo je izvesti statičku sanaciju, dovršiti međukatne konstrukcije uključivši i pod, obraditi zidne plohe, urediti kamene elemente prozora i vrata s ugrađivanjem stolarije, izvesti stubište i prizemlje na kat te uvesti u objekt struju i vodu.

Prema projektu predvidjeli smo izvođenje hodne plohe od hrastovih mosnica. Tu je interesantno spomenuti predloženo rješenje za pod u ulaznom prostoru prizemlja. Izvornih podataka o vrsti materijala poda nemamo već samo o njegovu nivou i to po tragovima izvorne žbuke na zidovima. Kako je Žitnica temeljena na živoj stijeni s padom u smjeru sjever-jug te zapad-istok, što ukazuju i različiti nivoi vrata u južnom i istočnom zidu ulaznog prostora, projektom predviđena drvena padna ploha odmaknuta je od zidova i prati teren u njegovu padu. Ona omogućava čitanje arheoloških podataka o zidovima

do njihova ležaja na živoj stijeni i nema pretenziju da asociira izvorni pod.

Zidne plohe morale bi biti obrađene tako da se zadrže dijelovi bolje očuvane izvorne žbuke, a naročito žbuke s grafitima, dok bi se dijelovi na kojima žbuka nedostaje upotpunili novom adekvatnom žbukom.

Kameni elementi otvora vrata i prozora ne mijenjaju se, minimalno se dopunjuju uz potrebnu učvršćenje. Zatvaranje prozorskih otvora izvest će se jednostavnom građevnom stolarijom s punom staklenom plohom i opet bez pretenzije da asociira izvorno.

U objekt se uvodi struja s funkcionalno projektiranim rasvjetnim tijelima koja služe isključivo za osvjetljenje izložaka. U objekt se uvodi i voda dok grijanje nije predviđeno.

Nakon ukratko izloženog projekta trebalo bi reći što je od tih radova do danas završeno.

Prije izrade projekta, Restauratorski zavod Hrvatske istraživač je problem povijesno i arheološki, zatim je ispitana čvrstoća zidova ultrazvukom i izvedeni preventivni radovi za zaštitu zidnih slike.

Na temelju dobivenih podataka izrađeni su projekti.

Radovi su započeli izvedbom zatega, injektiranjem oslabljenih mjesta u zidovima. Zatim su rastavljeni stropovi i podovi bez završne hodne plohe. Načinjene su makete stolarije prozora u mj. 1 : 1 radi odabiranja jedne od triju varijanata rješenja prozorskih krila.

Tada su radovi stali zbog pomanjkanja novčanih sredstava, te ne možemo vidjeti realizaciju ovog projekta i vraćanje jednoga vrijednog spomenika u život a to je potrebno njemu samom, korisniku i nama.

Dijepozitivi: 15 komada